

จิตวิทยาแห่งสังคม

เรื่อง

การยกตน “Ego” เป็นปัญหาสำคัญของสังคม

โดย ศาสตราจารย์ หลวงวิเชียรแพทยาคม

ตอนที่ ๒

เรื่องยกตนนี้ ได้กล่าวไว้ในตอนที่ ๑ แล้วว่าเป็นเรื่องรุนแรงทางจิตใจไม่แพ้ทางจิตใจด้านอื่น ๆ ถ้าไม่ได้แสดงออกให้สังคมประจักษ์แต่ใจคอจะอยู่ไม่สุข กระทบกระสายตลอดเวลา และการที่จะดึงแสดงออกนี้แม้ว่าจะออกนอกทาง ผิดทำนองคลองธรรมก็เอา ฉะนั้นจึงเห็นอยู่ในสังคมว่าบุคคลที่มีจิตใจหนักไปในทางนี้ จึงถูกประนามว่าเป็นผู้รุ่มร่าม ขัดต่อสังคม ไม่รู้จักขาย สังคมจะกล่าวขวิญอย่างไรไม่สนใจ หรือเป็นแต่เพียงส่งบรอเวลาให้เข้าไปหน่อยเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเป็นเรื่องชอบ จิตใจ Craving คือหมกมุ่นอยู่ในทงนั้น

การแสดงออก หรือมีความรู้สึก นอกทาง ผิดทำนองคลองธรรมไปนั้นก็มิว่า

๑. ทางจำนวน Degree เป็นเรื่องที่สังคมยึดถือนักหนา เรื่องอะไรมากไป อะไรน้อยไป ทั้งในทางจิตใจและการวางตัว ทั้งในทางคำสอนและทางการศึกษาจิตวิทยามีย้ำถ่าวนักถ่าวนหนาเรื่อง “ด้ายกลาง” เป็นมณีนี้อันโชติช่วงของชีวิตทุกแง่ทุกมุม จริงอยู่ เรื่อง

สายกลางนี้ ถ้ากล่าวทางปฏิบัติแล้วเป็นเรื่องยากและถึงกับบางคน
กล่าวออกมาว่า เรื่องทำตนหรือจิตใจให้เป็นสายกลางนั้นเป็นไปได้
ถ้าความรู้สึกนึกเกิดแก่ผู้ใดแล้ว ก็ขอให้ทำใจให้เกิดความคิดว่าสายกลาง
นี้มีได้หมายความว่าต้องให้เส้นกลางเบี่ยงเป็นเส้นบันทึกไปทีละน้อย เป็นแต่
สร้างจิตใจในการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในทางของสายกลาง จะเอียง
ซ้ายเอียงขวาไปบ้างแต่ยังอยู่ในแนวในเขตของสายกลางก็พอแล้ว ขอ
แต่อย่าให้ออกนอกทางที่สังคมรับรอง หรืออย่างที่เราเรียกว่าให้ดำเนินไป
ตามทำนองคลองธรรม หรือตามระเบียบ ประเพณีอันดีงามที่ประชาชน
แถบถิ่นนั้นยอมรับประพฤติปฏิบัติกัน

การวางตัวหรือการ แสดงออกของ การยกตนที่ปรากฏในสังคม
ว่าผิดจากหลัก ของ สายกลาง แห่งสังคม ทางด้าน จำนวน เท่าที่มีในคน
ทั่วไป หรือเท่าที่เราจะสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมของเขาเหล่านั้น
อันแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกทางจิตใจจะมีความผิดไปได้เป็นหลักใหญ่ๆ
อยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. บางคนจะมีจิตใจคิดว่าตัวต่ำต้อย feeling of inferiority คิด
ว่าตัวหมกค่า ไม่เหมือนเพื่อนทั้งหลายเขา ตัวของตนไม่มีความหมาย
ในสังคม

๒. บางคนจะมีจิตใจคิดว่าตนนั้นสูง feeling of superiority จะ
คอยแต่แสดงยกตนเหนือผู้อื่น จนถึงข่มขู่ก้าวร้าวแสดงการเหยียด
หยามผู้อื่น พวกนี้ชอบทำตัวเด่น คอยหาโอกาสอวดตัวอยู่ตลอดเวลา
ลักษณะจิตใจของคนทั้งสองอย่างคือ ทั้งสูงและต่ำนี้ แน่นนอน

เกิดขึ้น โดยอำนาจของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบมาแต่เด็ก ๆ ใน
เยาว์วัย

เป็นความจริงว่าเมื่อพูดถึงมูลเหตุที่ทำให้คนเรามีจิตใจคิดว่าตน
เป็นฝ่ายสูงหรือฝ่ายต่ำ ในทางจิตวิทยาเชื่อว่าเกิดจากอำนาจของสิ่ง
แวดล้อม (environmental influence) เป็นส่วนสำคัญ กล่าวคือ พวก
ที่มีความรู้สึกต่ำต้อยก็เกิดจากเมื่อยังเป็นเด็ก ๆ อยู่มักจะถูกตำหนิว่า หรือ
ถูกตีสอนหนัก แยกเหยียดหยามจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า หรือในเด็ก ๆ
ด้วยกันที่ร่างกายโตกว่า ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจจะมีมากขึ้นโดย
การทรมานไว้ไม่แต่ตบชก แ่นอน มันจะซ่อนตัวอยู่ในจิตใจด้านก็คือ
ตัวซึ่งคงไม่รู้ เมื่อมากและนานเข้าก็จะเกิดเป็นปมที่เรียกว่า "inferi-
ority complex" ความรู้สึกแห่งความผิดปกติของปมด้อยที่มีประจำ
จิตใจของบุคคลผู้ใดเข้าแน่นอนแล้ว ทุกคราวที่ผู้นั้นจะแสดงปฏิกริยา
อะไรออกมาทางสังคม มักจะแสดงออกมาเป็นการรุนแรงเกินกว่าที่
ควรเป็นการชดเชย compensation เพื่อแก้ความรู้สึกต่ำต้อยที่ตนมีอยู่
จนดูเหมือนว่าคนพวกนี้คอยคิดแต่ในแง่ร้าย คอยคิดแต่เรื่องความไม่
เต็มชวภาค คอยคิดแต่เรื่องแก้แค้นพยายามทำผิด ในสังคมจะเห็นพวกนี้
ขบขันตลกคน หรือทราบข่าวความสามารถของคนใดคนหนึ่งที่ตั้งคม
สนใจอยู่ พวกนี้มีปมด้อยมักจะกล่าวหาไม่เท่าไร หรือไม่มีเจียดอกนำ
ฉะนั้น การแสดงทางยกตนข่มตนจึงมักจะแสดงออกอย่างการข่มขู่
หรือรุกรานอยู่เสมอ ด้วยเหตุดังกล่าวแล้วนี้กระมัง เมื่อกล่าวทาง
สังคม หมู่ชนหรือชาติต่าง ๆ ที่ถูกมหาอำนาจเข้าครอบเป็นเวลานานบี
พอมิการ ปลดปล่อยให้เป็นอิสระ มักจะแสดงออกทางแก้แค้นในการ
รุกราน ตามหลักจิตวิทยาของสังคมทั่วไปให้ได้ว่า ทุกคราวที่คนเรา

คนจนเพื่อเสรีภาพ freedom จะต้องมีการแก้แค้น revenge ติดตามด้วย
เสมอ

ปัญหาเรื่องความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจนี้ แม้ในสังคมด้อยอยู่ใน
วงจำกัด เช่น ในครอบครัว เด็กคนใดถูกบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
กดขี่ดูถูกอยู่เสมอ จิตใจเด็กก็จะสร้าง ความแค้นขึ้นเพื่อหนีจาก
การเผชิญต่อความเป็นจริง might from reality เพื่อปลอบตัวเองช่วง
ขณะให้เกิดความผัดุงใจ เป็นต้นว่าเด็กมักจะพูดว่า หนูไม่โตบ้าง
แล้วไป หรือแม่ไม่ตายบ้างแล้วไป หรือบางทีเด็กแสดงการรุกรานเขา
กับพ่อแม่ก็เป็นได้

ทางโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน เด็กพวกน้อยเนื้อต่ำใจพวกนี้ทุก
คราวที่ครูกดขี่ดูทำโทษ ก็มักจะมีจิตใจทาง การพยายามแก้แค้นขึ้น
เป็นต้นคิดว่า ครูไม่แก่บ้างแล้วไป หรือครูไม่มีลูกบ้างแล้วไป ที่เด็กมี
ความคิดเช่นนั้นก็เพราะต้องการ freedom ความแก้แค้น revenge ติดตาม
มาด้วย

เรื่องของปมด้อยนี้ นักจิตวิทยาให้ความเห็นว่า ความพิการหรือ
ส่วนดีของร่างกาย ผิดธรรมดา ก็เป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เกิด
ปมด้อยได้ ดังมีคำกล่าวที่ว่า “ถ้าพระเจ้าไทเซออร์แซนไม่คอก สงคราม
โลกครั้งที่หนึ่งจะไม่เกิด” ผู้ศึกษาทางนี้ให้ความเห็นว่า ทุกคราวที่
พระองค์ทรงชิม้า จะต้องใช้แซนซ่างพิการนั้นจับบังเหียนบังคับม้าเสมอ
นี่ก็คือเพื่อชดเชย ไร่แทนแก้แซนซ่างพิการ ของพระองค์ว่า ยังดีแข็งแรง
ไม่พิการ ด้วยความรู้สึกปมด้อยของพระองค์นี้ พอเหตุการณั้แห่ง
สงครามโลกครั้งที่หนึ่งผ่านมาพระองค์ก็กระโดดเข้าได้เลย ซึ่งนัก

จิตวิทยาเชื่อว่าเป็น compensation ของความพิการแห่งแขนซึ่งมีประจำ
จิตใจของพระองค์นั้นเป็นเหตุหนึ่งที่ตั้งความโศกเศร้าที่หนึ่งระเบิดขึ้น

หรือหนีไปเสียที่มีความสามารถเป็นนักรบที่เยี่ยมยอดจนเป็นที่
จักรพรรดิ ก็เพราะพระองค์มีตัวตนที่ว่างกายผิดปกติ คือขาด
ช่วงศอกยาว พระเศียรเล็ก จมูกยาวยื่นเหมือนปากนก นโปเลียนได้ถูก
เป็นดัวขบขัน ถูกล้อเลียนของบรรดาเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ตั้งแต่ครั้ง
เป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนนายร้อยฝรั่งเศส และนอกจากนโปเลียนมี
รูปร่างแปลกแต่ยังคงถูกตั้งว่าเป็นชาวคอซึเกียน คือเป็นเด็กที่เกิดมา
จากเกาะคอซึเกา ซึ่งสมัยนั้นชาวเกาะคอซึเกาถูกรังเกียจ เพราะ
ประเดี๋ยวเกาะนั้นเป็นของฝรั่งเศส ประเดี๋ยวเป็นของอิตาลี เบียด
อย่างนี้อยู่เรื่อย นโปเลียนถูกล้อมาก จนถึงกับมีรูปปั้นน้ำมันเขียนตอน
เพื่อนนักเรียนนายร้อยฝรั่งเศสล้อนโปเลียนแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์ในกรุง
วอชิงตัน ด้วยความรู้สึกต่ำต้อยอับอายนี้ทำให้นโปเลียนสร้างกำลังใจ
สูงมากเป็นการทดเชยความน้อยเนื้อต่ำใจจนปรากฏว่า นโปเลียนเรียน
ได้เก่งมาก จนสามารถทำการจัดวางสร้างแบบจำลองสร้างบ้อมค่าย
ได้เป็นอย่างดีในการแสดงกิจการของโรงเรียนนายร้อยสมัยนั้น ซึ่งได้
สร้างแนวแห่งความสามารถของผู้ยิ่งใหญ่ขึ้นในงานแสดงคราวนั้น นี้ก็
ทางด้านจิตใจเชื่อว่า ส่วนร่างกายผิดปกติและการถูกล้อของนโป-
เลียนเป็นเหตุให้เกิดน้อยเนื้อต่ำใจ และ compensation เพื่อแก้ความ
พิการนั้นจึงทำให้นโปเลียนกลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ได้

ลักษณะทางร่างกายของผู้ร้ายที่สำคัญ ๆ ก็มักจะมีคุณสมบัติ
ปกติทางฝ่ายกายด้วย เช่น หน้าบาก แขนงค้อน หูตบ หลังค่อม คอ
เอียง ขาเบ้ พอดีลักษณะฝ่ายกายพิการเหล่านี้มีจิตใจรุนแรง

โทดร้ายมาก เพื่อทดเชยแทนความพิการ ด้วยเหตุนี้กระมังการเลี้ยง
 สุนัขเพื่อให้ดูเขาจึงมักใช้ตัดหาง ฉะนั้นสังคมจึงกล่าวหาให้ระวงษ์ใน
 การพบปะ หรือจะแข่งขันอะไรกับคนพิการต้องระวงษ์ให้มาก เพราะ
 พวกนี้มักจะด่ามารดเกินคาด หรือถ้าพบสุนัขที่ขาหักขาโยกแล้วให้
 ระวงษ์ให้จงหนักเพราะกีดตัวเองง่าย ๆ เพราะด้วยการทดเชยในความพิการ
 นั้น

เมื่อได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้คนเรามี feeling of superiority และ
 feeling of inferiority คือรู้สึกเป็นฝ่ายสูงและฝ่ายต่ำโดยอำนาจของสิ่ง
 แวดล้อมและความพิการของร่างกายเป็นเหตุดังกล่าวแล้ว ยังมีอีก
 ทางหนึ่งที่ทำให้คนเรามีความรู้สึกไปเช่นนั้นอีก นั่นก็คือ อดีตนา
 associate คือการอยู่ร่วมหรือการคบหาสมาคม เหล่านี้ก็เป็นอีกเหตุ
 หนึ่งที่ทำให้เกิดรู้สึกสูงรู้สึกต่ำได้ เช่นเด็กที่เป็นบุตรผู้มีฐานะต่ำและ
 ยากจน และพ่อมาเป็นคนใช้คนสวนของบ้านที่มีฐานะสูง ต้องคอย
 ระวงษ์ตัว พิเทอพิเทา ในเจ้านาย และ ครอบครอง วงศ์ญาติ ของ เจ้านาย
 ของตัวอยู่ตลอดเวลาก็อาจเกิดปมด้อยขึ้นได้ ส่วนเด็กถูกคนชั้นสูง
 หรือมั่งมีที่แวดล้อมด้วยคนใช้หรือคนที่มีฐานะต่ำกว่าตัวอยู่เสมอ โดย
 จะทำอะไรก็มีแต่คนตามใจ หรือจะพูดจาเด่นหัวข่มขี้รังแกใคร ๆ ก็มี
 คนยอมอยู่ตลอดเวลา ย่อมเกิดความรู้สึกสำคัญว่าตัวสูงกว่าผู้อื่น ย่อม
 เกิดการยกตนผิดทาง โดยสำคัญไปทางชาติกำเนิดทางสังคมศักดิ์
 เป็น spoil child ได้ ปัญหาทางสังคมแบบใหม่จึงรู้สึกว่ามีผู้สูง
 ศักดิ์จะต้องคิดแก้ไข เพราะสังคมแบบใหม่คือการ get along with
 people คือการเข้ากับคนทั่วไปได้เป็นปกติสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผู้หรือคน
 สูงศักดิ์แบบใหม่ จึงพยายามที่สุดที่จะผลักดันเด็กถูกของคนที่ให้เข้าเล่นเข้า

หัวกับเพื่อน และคอยระวังอย่างมากว่าจะพูดอะไรกับใครได้ทำ
 high hat คือแสดงการหัวสูงหรือทำให้คนอื่น hurt รู้สึกเจ็บใจหรือเปล่า
 และตามหลัก ของการ แก่เด็ก หัวสูง พ่อแม่ จึงมัก ส่งเข้า ประจำ
 โรงเรียนกินนอน หรือไม่ก็ส่งไปอยู่บ้านอื่นที่เขามีระเบียบวินัยดีไม่ตาม
 ใจเด็ก ก็เพื่อให้เด็กได้สร้างความอดทนให้เกิดการสร้าง give-take คือ
 ว่างแกคนอื่นบ้างและให้คนอื่นว่างแกตัวบ้าง ว่างจิตใจให้แข็งแรงขึ้น
 พร้อมกับความเติบโตของอายุและร่างกาย ก็จะช่วยเรื่องถือตัวทำ
 จองหองกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ก็จะเกิดผลดีขึ้นในตัวและในสังคมด้วย

วิชา
 สำนักหอสมุด